

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



دانشگاه حکیم سبزواری

دانشکده‌ی الهیات و معارف اسلامی

پایان‌نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد (M.A.)
رشته‌ی زبان و ادبیات عربی

ابوالحسن ندوی؛ شرح حال و بررسی آثار ادبی منتخب

استاد راهنما:

دکتر محمدعلی طالبی

استاد مشاور:

دکتر حسن مجیدی

نگارنده:

جنگی بهادر زهی ملک آبادی

۱۳۹۲ هـ. ش



دانشگاه حکیم سبزواری

سوگندنامه‌ی دانش‌آموختگان دانشگاه حکیم سبزواری

به نام خداوند جان و خرد
کزین برتر اندیشه برنگذرد

اینک که به خواست آفریدگار پاک، کوشش خویش و بهره‌گیری از دانش استادان و سرمایه‌های مادی و معنوی این مرز و بوم، توشه‌ای از دانش و خرد گردآورده‌ام، در پیشگاه خداوند بزرگ سوگند یاد می‌کنم که در به کارگیری دانش خویش، همواره بر راه راست و درست گام بردارم. خداوند بزرگ، شما شاهدان، دانشجویان و دیگر حاضران را به عنوان داورانی امین گواه می‌گیرم که از همه‌ی دانش و توان خود برای گسترش مرزهای دانش بهره‌گیرم و از هیچ کوششی برای تبدیل جهان به جایی بهتر برای زیستن، دریغ نورزم. پیمان می‌بندم که همواره کرامت انسانی را در نظر داشته باشم و ممنوعان خود را در هر زمان و مکان تا سر حد امکان یاری دهم. سوگند می‌خورم که در به کارگیری دانش خویش به کاری که با راه و رسم انسانی، آیین پرهیزگاری، شرافت و اصول اخلاقی برخاسته از ادیان بزرگ الهی، به ویژه دین مبین اسلام، مابینت دارد دست نیازم.

همچنین در سایه‌ی اصول جهان‌شمول انسانی و اسلامی، پیمان می‌بندم از هیچ کوششی برای آبادانی و سرافرازی میهن و هم‌میهنانم فروگذاری نکنم و خداوند بزرگ را به یاری طلبم تا همواره در پیشگاه او و در برابر وجدان بیدار خویش و ملت سرافراز، بر این پیمان تا ابد استوار بمانم.

بهادرزه‌ی ملک‌آبادی

تاییدیه‌ی صحت و اصالت نتایج

اینجانب بهادرزهی ملک‌آبادی به شماره دانشجویی ۸۹۱۳۴۲۱۰۸۸ رشته زبان و ادبیات عرب مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد تأیید می‌نمایم که کلیه‌ی نتایج این پایان‌نامه حاصل کار اینجانب و بدون هرگونه دخل و تصرف و موارد نسخه برداری شده از آثار دیگران را با ذکر کامل مشخصات منبع ذکر کرده‌ام در صورت اثبات خلاف مندرجات فوق به تشخیص دانشگاه مطابق با ضوابط و مقررات حاکم (قانون حمایت از حقوق مولفان و مصنفان. قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی ضوابط و مقررات آموزشی پژوهشی و انضباطی ...) با اینجانب رفتار خواهد شد و حق هرگونه اعتراض در خصوص احقاق حقوق مکتسب و تشخیص و تعیین تخلف و مجازات را از خویش سلب می‌نمایم. در ضمن مسئولیت هرگونه پاسخ‌گویی به اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی و مراجع ذی‌صلاح (اعم از اداری و قضایی) به عهده اینجانب خواهد بود و دانشگاه هیچ‌گونه مسئولیتی در این خصوص نخواهد داشت.

نام و نام خانوادگی

تاریخ و امضا

مجوز بهره برداری از پایان نامه

بهره برداری از این پایان نامه در چهار چوب مقررات کتابخانه و با توجه به محدودیتی

که توسط استاد راهنما به شرح زیر تعیین می شود بلامانع است:

- بهره برداری از این پایان نامه برای همگان بلامانع است.
- بهره برداری از این پایان نامه با اخذ مجوز از استاد راهنما بلامانع است.
- بهره برداری از این پایان نامه تا تاریخ ممنوع است.

استاد راهنما : استاد راهنمای اول

تاریخ :

امضاء:

تقدیم به

روح بلند ابوالحسن علی ندوی

کہ در راہ خدمت بہ دین، علم و ادب از بیچ کوششی دینغ نورزید.

سپاس گزاری

سپاس و ستایش بیکران، خداوند را سزا است
که در تمام مراحل زندگیم از وجود محبت و رحمت بی‌پیمانش بهره‌مند بوده‌ام.
از استاد دکتر انقدر آقایی دکتر محمد علی طالبی، به عنوان استاد راهنما
که با شکیبایی زحمت فراوانی کشیده و بنده را در نگارش این پایان نامه راهنمایی نموده اند سپاس گزارم.
از استاد ارجمند آقایی دکتر حسن مجیدی، به عنوان استاد مشاور
که راهنمایی‌های بی‌دریغ‌شان، همواره پشتیبان بنده در این پایان نامه بوده،
صمیمانه تشکر و قدردانی می‌نمایم.
هم‌چنین از سایر استادان بزرگوار گروه زبان و ادبیات عرب دانشگاه حکیم سبزواری
که همواره از محضرشان کسب فیض نموده‌ام قدردانی می‌کنم.



وزارت آموزش عالی و پژوهش

فرم چکیده پایان‌نامه‌ی دوره‌ی تحصیلات تکمیلی

دفتر مدیریت تحصیلات تکمیلی

نام خانوادگی دانشجو: بهادرزهی ملک‌آبادی	نام: جنگی	شماره دانشجویی: ۸۹۱۳۴۲۱۰۸۸
استاد راهنما: دکتر محمدعلی طالبی	استاد مشاور: دکتر حسن مجیدی	
دانشکده: الهیات و معارف اسلامی	رشته: زبان و ادبیات عربی	
مقطع: کارشناسی ارشد	تاریخ دفاع:	تعداد صفحات: ۲۲۱
عنوان پایان‌نامه:		
ابوالحسن ندوی؛ شرح حال و بررسی آثار ادبی منتخب		
کلیدواژه‌ها: هند، ابوالحسن ندوی، ادبیات عرب، آثار، اسلوب ادبی.		
<p>ابوالحسن علی حسنی ندوی (متوفای ۱۹۹۹م) نویسنده‌ی برجسته‌ی هندی است که در زبان عربی، اردو و فارسی صاحب قلم است. وی نزدیک به یک قرن با قلم و بیان خویش به اسلام، زبان و ادبیات عربی خدمت کرد و بیش از ۱۵۰ کتاب تألیف نمود. بخش بزرگی از این کتاب‌ها مانند کتاب «نظرات فی الادب»، «مختارات من أدب العرب» و «القراءة الراشدة» در موضوع زبان و ادبیات عربی نگاشته شده است. هدف از این پژوهش شرح حال ندوی، معرفی آثار عربی وی و بررسی دو کتاب «نظرات فی الادب» و «مختارات من ادب العرب» (قسم النثر) با تأکید بر اسلوب ادبی ایشان است. ایشان در کتاب «نظرات فی الادب» با ارائه دیدگاه‌ها و پیشنهادات خود افق‌های جدیدی در ادبیات عربی، پیش روی ادب‌دوستان گشودند. کتاب «مختارات» را بر اساس نظریاتش از بهترین متون ادبیات عربی اسلامی برگزیدند. ندوی یکی از هزاران عالم و ادیبی است که در هند زندگی کرد و آثار ادبی درخشانی خلق نمود. در این پژوهش به معرفی برخی از ادیبان هند و آثارشان پرداخته شده است. به نظر نگارنده، موضوع زبان و ادبیات عربی در هند از جالب‌ترین موضوعات است و جادارد در این باره، پژوهش‌های زیادی صورت گیرد.</p>		

فهرست مطالب

فصل اول: مقدمه و کلیات طرح

- ۱-۱ مقدمه ۲
- ۱-۲ بیان مسأله ۴
- ۱-۳ اهداف پژوهش ۵
- ۱-۴ پرسش‌های اساسی پژوهش ۵
- ۱-۵ فرضیه‌ها ۵
- ۱-۶ بیان روش پژوهش ۵
- ۱-۷ محدودیت‌های عمده پژوهش ۵
- ۱-۸ پیشینه پژوهش ۶

فصل دوم: هندوستان و نقش آن در ادبیات عربی

- ۲-۱ اهمیت زبان عربی نزد مسلمانان هند ۸
- ۲-۲ چگونگی زبان و ادبیات عربی در هند ۹
- ۲-۳ شعر ۱۳
- ۲-۳-۱ ابو عطاء سندی (۱۸۰هـ.ق) ۱۳
- ۲-۳-۲ امیر خسرو بن سیف‌الدین دهلوی (۷۲۵هـ.ق) ۱۳
- ۲-۳-۳ شیخ احمد بن محمد تھانسیری (ت ۷۲۵هـ.ق) ۱۶
- ۲-۳-۴ جمال‌الدین حیدرآبادی (ت ۱۰۹۸هـ.ق) ۱۷

- ۲-۳-۵ احمد بن محمد جوهری (۱۰۶۹هـ.ق) ۱۷
- ۲-۳-۶ ابراهیم هندی (۱۱۰۰هـ.ق) ۱۸
- ۲-۳-۷ سید علی معصوم دشتکی (۱۱۱۷هـ.ق) ۱۹
- ۲-۳-۸ ولی الله احمد بن عبدالرحیم دهلوی (م۱۱۱۷هـ.ق) ۲۰
- ۲-۳-۹ غلام علی آزاد بلگرامی (۱۱۱۰هـ.ق) ۲۲
- ۲-۳-۱۰ رفیع الدین دهلوی (۱۲۳۳هـ.ق) ۲۳
- ۲-۳-۱۱ اسماعیل بن وجیه مرادآبادی (۱۲۱۹هـ.ق) ۲۳
- ۲-۳-۱۲ انورشاه کشمیری (ت۱۳۵۲هـ.ق) ۲۴
- ۲-۳-۱۳ سید اعجاز احمد سہسوانی (۱۳۸۲هـ.ق) ۲۵
- ۲-۳-۱۴ سید احمد بن اولاد حسن قنوجی (۱۲۷۷هـ.ق) ۲۶
- ۲-۴ آثار ماندگار دانشمندان هند و توجہ آنان به زبان عربی ۲۷
- ۲-۴-۱ العباب الزاخر ۲۸
- ۲-۴-۲ کشاف اصطلاحات الفنون ۲۸
- ۲-۴-۳ حجۃ الله البالغہ ۲۹
- ۲-۴-۴ تاج العروس در شرح القاموس ۳۰
- ۲-۴-۵ کنز العمال ۳۰
- ۲-۴-۶ مجمع بحار الانوار فی غرائب التنزیل و لطائف الأخبار ۳۰
- ۲-۴-۷ فتاوی عالمگیریہ ۳۱
- ۲-۴-۸ معجم المصنفین ۳۱
- ۲-۵ نوابغ هند کہ در احیای زبان و ادبیات عربی نقش داشتند ۳۲
- ۲-۵-۱ علامہ محمد جونپوری (۱۰۶۲هـ.ق) ۳۲
- ۲-۵-۲ عبدالحی لکھنوی (۱۳۰۴هـ.ق) ۳۲

- ۳-۵-۲ نواب صدیق حسن خان (۱۳۰۷هـ.ق) ۳۳
- ۳-۵-۴ اشرفعلی تهانوی (۱۳۶۲هـ.ق) ۳۳
- ۲-۶ نقش هند در دوران معاصر در زبان و ادبیات عربی ۳۳

فصل سوم: اوضاع سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و ادبی عصر ندوی

- ۳-۱ اوضاع سیاسی هند ۳۹
- ۳-۲ اوضاع کشورهای عربی-اسلامی ۴۴
- ۳-۳ اوضاع سیاسی در سطح بین‌المللی ۴۵
- ۳-۴ اوضاع اجتماعی هند ۴۶
- ۳-۵ زندگی اجتماعی هندوها (بت پرستان) ۴۷
- ۳-۶ اوضاع اجتماعی مسلمانان هند ۴۹
- ۳-۷ اوضاع فرهنگی ۵۳
- ۳-۸ مراکز فرهنگی و علمی ۵۴
- ۳-۸-۱ دارالعلوم دیوبند ۵۴
- ۳-۸-۲ ندوة العلماء ۵۵
- ۳-۸-۳ دانشگاه های اسلامی مدرن ۶۰
- ۳-۸-۴ جامعه عثمانیه ۶۱
- ۳-۸-۵ جامعه ملی اسلامی ۶۲
- ۳-۸-۶ سایر مدارس ۶۲
- ۳-۸-۷ کتابخانه ها ۶۳
- ۳-۸-۸ عمارت فرنگی محل ۶۴
- ۳-۸-۹ شورای آموزش دینی ۶۴
- ۳-۹ تأثیر زبان عربی بر زبان‌های هندی ۶۵

فصل چهارم: شرح حال و آثار ابوالحسن ندوی

- ۱-۴ زندگی‌نامه‌ی ندوی ۶۹
- ۱-۴-۱ نام و نسب ۶۹
- ۲-۴ مشخصات خانوادگی ندوی ۶۹
- ۳-۴ شخصیت‌هایی که ندوی از آنان تأثیر پذیرفته است ۷۳
- ۴-۴ ندوی و سیاست ۷۴
- ۵-۴ سفرهای ندوی ۷۹
- ۶-۴ توجه ندوی به مشکلات اسلامی هند و تلاش او در این زمینه ۸۲
- ۱-۶-۴ مهم‌ترین مشکلات مسلمانان در هند ۸۳
- ۷-۴ وفات ندوی ۸۸
- ۱-۷-۴ شاعران در رثای ندوی ۸۹
- ۸-۴ زندگی علمی و تحصیلات ندوی ۹۰
- ۱-۸-۴ استادان برجسته ندوی در ادبیات ۹۱
- ۲-۸-۴ اساتید ندوی در رشته قرآن و حدیث ۹۲
- ۳-۸-۴ نبوغ ندوی در گفتار و نوشتار ۹۳
- ۹-۴ تدریس ندوی ۹۵
- ۱۰-۴ ایجاد تحول در برنامه‌های درسی حوزه‌ها در رشته‌ی زبان و ادبیات عربی ۹۵
- ۱۱-۴ شاگردان ندوی ۹۹
- ۱۲-۴ ندوی در عرصه‌ی مطبوعات ۱۰۳
- ۱۳-۴ تألیفات عربی ندوی ۱۰۴
- ۱-۱۳-۴ الف - زمینه‌های قرآنی ۱۰۵
- ۲-۱۳-۴ ب - پژوهش‌های حدیثی ۱۰۵

- ۱۰۶ ۴-۱۳-۳ د-سیرت پیامبر صلی الله علیه وسلم
- ۱۰۶ ۴-۱۳-۴ ه- موضوعات تاریخ و تراجم
- ۱۰۸ ۴-۱۳-۵ اندیشه‌ی اسلامی
- ۱۱۰ ۴-۱۳-۶ ز- تصحیح مفاهیم
- ۱۱۱ ۴-۱۳-۷ ط- تعلیم و تربیت (آموزش و پرورش)
- ۱۱۲ ۴-۱۳-۸ ط- زمینه‌ی دعوت اسلامی
- ۱۱۳ ۴-۱۳-۹ ی- ادبیات کودکان
- ۱۱۳ ۴-۱۳-۱۰ ک- ادب سفرنامه‌ها و خاطرات
- ۱۱۴ ۴-۱۳-۱۱ ل- ادبیات عربی

فصل پنجم: بررسی کتاب نظرات فی الادب و مختارات من ادب العرب با تأکید بر اسلوب نثر ندوی

- ۱۱۸ ۵-۱ اسلوب ادبی ندوی
- ۱۲۴ ۵-۲ ملکه‌ی ادبی ندوی
- ۱۳۱ ۵-۴ ویژگی‌های واژگانی اسلوب ندوی
- ۱۳۲ ۵-۴-۱ تأثیر قرآن بر اسلوب ندوی
- ۱۳۶ ۵-۴-۲ احادیث پیامبر (ص) و اسلوب ندوی
- ۱۳۸ ۵-۵ ویژگی‌های بلاغی اسلوب ندوی
- ۵-۶ آراء، نظریات و اسلوب ندوی در مورد اجناس ادبی (شعر، ادبیات کودکان، سفرنامه‌ها، سیره نگاری و مقدمه نویسی) ۱۴۶
- ۱۴۸ ۵-۶-۱ آرای ندوی در مورد شعر
- ۱۴۸ ۵-۶-۲ ادبیات کودکان
- ۱۵۱ ۶-۵-۳ اسلوب ندوی در نگارش سفرنامه‌ها

- ۱۵۳ ۵-۶-۴ اسلوب ندوی در سیره نگاری
- ۱۵۴ ۵-۶-۵ اسلوب ندوی در نوشتن زندگی نامه‌ی شخصی
- ۱۵۶ ۵-۶-۶ اسلوب ندوی در ادب مقدمه‌نویسی
- ۱۵۶ ۵-۷ دیدگاه ندوی در مورد ویژگی‌های شکل اثر ادبی
- ۱۶۱ ۵-۸ بررسی کتاب «مختارات من أدب العرب»
- ۱۶۱-۱ ۵-۸-۱ مباحث مقدمه‌ی «مختارات من أدب العرب» (قسم النثر) و فصل اول «نظرات فی الأدب» با کمی تغییر ۱۶۳
- ۱۶۳ ۵-۸-۲ ادب طبیعی و ادب تقلیدی و تصنّعی
- ۱۶۵ ۵-۸-۳ داستان‌های بلند تاریخی مذکور در کتاب‌های حدیثی
- ۱۶۸ ۵-۸-۴ نگاه تاریخی ندوی به نگارش در قرن‌های گذشته
- ۱۷۴ ۵-۸-۵ تعریف ادب از نظر ندوی
- ۱۷۴ ۵-۸-۶ کتاب‌های ادبی قدیم (رسالات و مقامات) از دیدگاه ندوی
- ۱۷۵ ۵-۸-۷ هدف تألیف مختارات
- ۱۷۶ ۵-۸-۸ جدول متون برگزیده در کتاب «مختارات من أدب العرب» قسم النثر
- ۱۸۳ ۵-۹ بررسی کتاب «نظرات فی الأدب» ندوی
- ۱۸۸ نتیجه
- ۱۸۹ الملخص بالألغة العربیه
- ۲۱۰ فهرست منابع
- ۲۱۷ فهرست اعلام
- ۲۱۹ فهرست أماكن

فصل اوّل

مقدمه و طرح کلیات

۱-۱ مقدمه

شبه قاره‌ی هند در طول تاریخ اسلام، مهد دانش هندی، فارسی و عربی بوده است؛ زیرا به مدت ده قرن پادشاهان مسلمان بر آن سرزمین حکومت کردند؛ اما به نظر می‌رسد با حمله‌ی هلاکو به بغداد در سال (۶۵۶ هـ. ق) که سبب هجرت بسیاری از اهل دانش و ادب به هند گشت، ادبیات عربی رونق بیشتری پیدا کرد. بیشتر کسانی که در این زمینه آثاری از خود به جای گذاشتند، از علم حدیث و عرفان اسلامی بهره‌ای داشتند. از جمله شاعران و ادیبان معروف شبه قاره هند می‌توان به افراد زیر اشاره کرد: سید یوسف ملتانی (ت ۷۹۱ هـ. ق)، زین‌الدین ابویحی (ت ۹۲۸ هـ. ق)، عبدالمقتدر کندی دهلوی (ت ۷۹۱ هـ. ق)، غلامعلی آزاد بلگرامی (ت ۱۳۰۰ هـ. ق)، صدرالدین دهلوی (ت ۱۲۸۵ هـ. ق) فیض حسن سهارنپوری (ت ۱۳۰۴ هـ. ق)، ذوالفقار علی دیوبندی (ت ۱۳۲۲ هـ. ق)، شاه ولی‌الله دهلوی (ت ۱۱۱۷ هـ. ق)، سید مرتضی بن محمد بلگرامی مشهور به زبیدی (م ۱۲۰۵ هـ. ق).

هم‌چنین مجلات عربی مشهوری در شبه قاره‌ی هند منتشر شده است که نمونه‌ای از عناوین این مجلات آورده می‌شود: «البیان» از شهر لکهنو با مدیریت عبدالله عمادی، «الجامعه» از کلکته با سردبیر ابوالکلام آزاد رییس وقت مجلس ملی در هند، «الضیاء» صادره از لکهنو، مؤسس آن مسعود عالم ندوی، «البعث الاسلامی» از منشورات دارالعلوم ندوہ العلماء لکهنو، «الدعوة» از منشورات حزب جماعت اسلامی.

بعد از اینکه انگلیسی‌ها در سال (۱۸۵۷ م) کاملاً بر هند مسلط شدند، دانشمندان مسلمان برای نجات دین اقدام به تأسیس مراکز اسلامی و انجمن‌های مستقل از دولت کردند. از جمله‌ی این

اقدامات، تأسیس دارالعلوم دیوبند در نزدیکی دهلی وانجمن ندوةالعلماء سال (۱۳۱۲هـ.ق) در شهر لکهنو بود. از دست‌آوردهای آن (دارالعلوم) بود که زیر نظر ندوةالعلماء اداره می‌شد.

ابوالحسن علی حسنی ندوی از تربیت‌یافتگان دارالعلوم وابسته به ندوةالعلماء و از استادان آن در رشته‌ی ادب و تفسیر بود. در سال (۱۹۶۱م) به ریاست آن مرکز منصوب شد. ایشان در زمان ریاستش تغییرات چشمگیری در نظام درسی حوزه‌های علمیه نسبت به رشته زبان و ادبیات عربی پدید آورد. کتاب‌های «مختارات من ادب العرب»، «قصص النبیین للاطفال»، «القراءة الراشدة» را به رشته‌ی تحریر درآورد که در نظام درسی دارالعلوم و دیگر حوزه‌های علمیه در شبه قاره‌ی هند و برخی از کشورهای عربی مورد توجه قرار گرفت. وی نخستین بار همایشی برای احیای ادب اسلامی در شهر لکهنو برگزار کرد که با استقبال ادیبان و نویسندگان عرب‌زبان روبرو شد. در نتیجه آن سازمان «رابطة الادب الاسلامی العالمی» در شهر ریاض کشور عربستان سعودی تأسیس گشت و او در سال (۱۹۸۴م) به ریاست آن برگزیده شد. ابوالحسن از دانشمندان معاصر و بزرگ سرزمین هند است. ابوالحسن ندوی در ادبیات عرب سهم بزرگی دارد؛ او بیش از سیصد عنوان کتاب و رساله نوشته است که اکثر آن‌ها به زبان عربی می‌باشد. برای بسیاری از کتاب‌های او نویسندگانی مثل «سید قطب»، «احمد شرباصی»، «دکتر احمد امین» و «علی طنطاوی» مقدمه نوشته‌اند.

با توجه به اینکه نقش ادبای عربی، هندی معاصر در محافل ادبی ایران مبهم است؛ در این تحقیق سعی شده است شرح حال و سبک ادبی ابوالحسن ندوی در پرتو کتاب‌های «مختارات من ادب العرب» قسم النثر و «نظرات فی الادب» از میان صدها اثر ایشان بررسی شود. این پایان‌نامه به پنج فصل تقسیم شده است:

فصل اول: مقدمه و کلیات پژوهش؛ فصل دوم: در این فصل به نقش هندی‌ها در پاسداری از زبان و ادبیات عربی در طول تاریخ اسلامی و معرفی کتاب‌های عربی، موضوعات گوناگون، شخصیت‌های ادیب، شاعران کم نظیر، نوابغ ادبی، مدارس عربی، دانشگاه‌ها و موسسه‌هایی که در خصوص ادبیات

عربی در هند نقش دارند پرداخته شده است. فصل سوم: عوامل مؤثر در تکوین شخصیت ندوی با توجه به اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی عصر وی. فصل چهارم: از دو بخش تشکیل شده است: ۱- زندگی خانوادگی، فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی؛ ۲- زندگی ادبی و معرفی ۱۸۰ کتاب از آثار عربی ندوی که بسیاری از این کتاب‌ها می‌تواند موضوع مستقل یک پایان‌نامه باشد.

فصل پنجم: بررسی دو کتاب «مختارات من ادب العرب و نظرات فی الادب» با تأکید بر اسلوب نثری ندوی. کتاب «نظرات فی الأدب» شامل دیدگاه‌های ادبی ندوی و «مختارات من ادب العرب» تطبیق عملی آن و شامل متون برگزیده‌ای از تمام دوره‌های اسلامی است.

۲-۱ بیان مسأله

هند جایگاه ویژه و نقش فعال در تاریخ زبان و ادبیات عربی داشته و آن بستگی به عوامل فرهنگی و دینی گوناگون دارد. از جمله اینکه: مسلمانان هند همواره در مقابل اکثریت بت پرستان قرار داشتند؛ لذا برای حفظ هویت اسلامی خود لازم بود هرچه بیشتر به زبان و ادبیات عربی روی آورند و ارتباطشان را از این کانال با قرآن و سنت محکم نگاه دارند و دیگر آنکه از مدینه دور بودند و راه در موسم حج نا امن بود و این باعث می‌شد در عوض زیارت مدینه و روضه‌ی پیامبر عشق‌شان را در غالب اشعار (مدائح نبوی) ابراز کنند؛ از این جاست که مدائح نبوی در ادبیات عربی هند پر رنگ شده است.

بنابراین در پژوهش مورد نظر درصدد آنیم تا ضمن شرح حال و بررسی آثار ادیب هندی ابوالحسن علی ندوی نقش هند را در ادبیات عربی تبیین کنیم. این در حالی است که امروزه ادب اندلس و ادب مهجر جایگاه ویژه در رساله‌ها و تحقیقات دانشگاهی دارد؛ اما ادبیات هند به فراموشی سپرده شده است. بنابراین می‌طلبد تا ادبیات عربی در هند بیشتر مورد توجه قرار بگیرد. از طرفی نظر به اینکه شخصیت ادبی ندوی در دانشگاه‌های ایران شناخته شده نیست؛ ضرورت ایجاب می‌کند تا پژوهشی در شرح حال، معرفی آثار، سبک و آرای ادبی این شخصیت علمی انجام گیرد.

۱-۳ اهداف پژوهش

- ۱- شناساندن شخصیت علمی و ادبی ابوالحسن ندوی؛
- ۲- تبیین نقش هند در ادبیات معاصر عربی.

۱-۴ پرسش‌های اساسی پژوهش

- ۱- نقش و جایگاه ابوالحسن ندوی در زبان و ادبیات عربی چیست؟
- ۲- اسلوب ادبی ابوالحسن ندوی چگونه است؟

۱-۵ فرضیه‌ها

- ۱- هندوستان در ادبیات معاصر عربی درخشش مناسبی دارد.
- ۲- ندوی چهره شناخته شده‌ای در فضای ادبی ایران نیست.

۱-۶ بیان روش پژوهش

با توجه به ماهیت پژوهش، روش این پژوهش توصیفی است.

۱-۷ محدودیت‌های عمده پژوهش

- ۱- عدم دسترسی مناسب به منابع کتابخانه‌ای و علمی.
- ۲- محدودیت زمان.

۱-۸ پیشینه‌ی پژوهش

در مورد شرح حال و معرفی آثار ندوی کتاب‌هایی نوشته شده است و نیز مقالاتی در شرح حال و فعالیت‌های اسلامی و تلاش‌های وی در مورد ابیات اسلامی وجود دارد که به صورت کتاب عرضه

شده‌اند. اما کتاب یا پایان‌نامه مستقلى در موضوع ادب و سبک خاص ندوى به شیوه‌ی این پژوهش نوشته نشده است. بنده با جست‌وجو در کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی و کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی و کتابخانه دارالعلوم زاهدان و مشاوره با کسانی که با مراکز هند و پاکستان آشنایی داشتند به منابعی دست یافتم - گرچه کافی نبود- در این جا به مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌کنم:

أ: ابوالحسن کما عرفته، تالیف دکتر یوسف قرضاوی

ب: «ابوالحسن الندوی، العالم المرَبّی»، «الداعیه الحکیم»، محمداکرم ندوی؛

ج: «التأسیل الاسلامی للغة العربیة وآدابها»، عبدالسلام آزادی؛

د: «فی مسیره الحیاة» ابوالحسن ندوی؛ هـ: «ابوالحسن بحوث و دراسات» رابطہ الأدب الإسلامی

و: «الفکر و السلوک السیاسی عند أبی الحسن الندوی» ترکی عبد مجید سلمانی؛

ز: «یحدثونک عن ابی الحسن الندوی»، محسن عثمانی؛

ح: «ابوالحسن الندوی الامام المفکر»، «الداعیة»، «المرَبّی الادیب»، عبدالماجد الغوری؛

ط: «جهود ابی الحسن النقدیه فی الأدب الإسلامی»، عبدالله بن صالح بن سلیمان الوشمی؛

ی: «المسلمون فی الهند»، «ابوالحسن الندوی». اما آثاری که نقش هند را در فرهنگ و ادبیات عربی

تبیین می‌کند نسبت به اهمیت موضوع بسیار کمند که به چند عدد از آن‌ها اشاره می‌کنیم: «الثقافه

الإسلامیه فی الهند»، «الهند فی العهد الإسلامی»، «الإعلام بمن فی تاریخ الهند من الأعلام»، از تألیفات

عبدالحی حسنی. «سبحة المرجان فی آثار هندوستان» از غلام علی آزاد بلگرامی. «سلافة العصر فی

محاسن الشعراء بکل مصر» از سید علی معصوم دشتکی شیرازی. اما از مقالات اینترنتی «صيانة اللغة

العربیة فی الهند بین شهادة التاریخ و مشهد الراهن» از ثناءالله ندوی و «رجال الأدب العربی فی الهند» از

رفیق جندی را می‌توان نام برد.